परिशिष्टे

परिशिष्ट '१'

उच्च प्राथमिक स्तरावरील भूगोल विषयातील मानवी भूगोल घटकातील उपशाखीय संकल्पना
अ. १) आर्थीक भूगोल आंतरविद्याशखीय व सर्व उपशाखीय मानवी व्यवसाय किंवा प्रमुख आर्थीक क्रिया

प्राथमिक व्यवसाय
१. शिकार
२. वनसंकलन
३. पशुपालन
४. शेती
५. खाणकाम
६. मासेमारी
७. लाकुडतोड

व्दितीयक व्यवसाय
१. ग्रामोद्योग
२. कुटीर \लघुउद्योग
३. कारखानदारी

तृतीयक व्यवसाय
१. व्यापार
२. वाहतुक
३. दळणवळण

चतूर्थक व्यवसाय
१. विशेष सेवा
२. डॉक्टर
३. वकील
४. शिक्षक

साधनसंपत्ती भूगोल	कृषी भूगोल	औदयोगिक भूगोल	वाहतुक व दळणवळण भूगोल	व्यापारी भूगोल	पर्यटन व पर्यावरण भूगोल
१. साधनसंपत्ती	१. शेती\कृषी	१. उदयोग/	१. वाहतूक	१. व्यापार	१. पर्यटन
२. मानवनिर्मित	२. सखोल शेती	उदयोगधंदा	वाहतूक प्रकार	२. राष्ट्रीय	२. पयटनाचे
साधनसंपत्ती	३. विस्तृत शेती	२. उदयोग	२. भूमार्ग/	व्यापार	घटक
३. निसर्गनिर्मित	४. व्यापारी धान्य	धंद्याचे	जमिनीवरील	३. अंतररा-	३. पर्यटक
साधनसंपत्ती	शेती	स्थानिकिकरण	वाहतूक	ष्ट्रीय व्यापार	४. मरूद्याने
४. खनिजसंपत्ती	५. मळयाची शेती	३. कच्चा माल	३. रस्तेमार्ग	४. संतूलित	५. पर्यावरण
५. मृदासंपत्ती	६. मृदा	४. उर्जा साधने	वाहतूक	व्यापार	६. नैसर्गिक
६. जलसंपत्ती	७. लॅटेराईट मृदा	५. कुशल व मर्य	४. लोहमार्ग	५. प्रतिकुल	पर्यावरण
७. वनसंपत्ती	८. उष्ण	क्षम मजूर	वाहतूक	व्यापार	७. सांस्कृति-
८. प्राणी संपत्ती	कटिबंधिय तांबडी	६. बाजारपेठ	५. खनिजतेल	६. अनुकुल	क पर्यावरण
९. पानझडी वने	मृदा	७. भांडवल	व नैसर्गिक वायू	व्यापार	८. पर्यावरण

१०.सदाहरित वने ११.जंगलतोड १२.निर्वनिकरण १३.पूनर्वनीकरण १४.आर्द्र पानझडी जंगले १५.शुष्क पानझडी जंगले १६.उष्ण कटिबंधिय काटेरी जंगले १७.हिमालयिन जंगले १८.दक्षिणेकडील डोंगरी जंगले १९.प्राणी संपत्ती २०.पाळीव प्राणी संपत्ती २१. उदरनिर्वाहक पशुपालन २२.व्यापारी पशुपालन २३.दुग्धोत्पादक पशुपालन २४.मेषपालन व लोकर उत्पादन २५.जलसाधन संपत्ती	९.पिंगट मृदा १०.प्रेअरी मृदा ११.पॉडझॉल मृदा १२.चर्नोझम\ काळी मृदा भारतातील मृदा प्रकार १३.पर्वतीय मृदा १४.गाळाची मृदा १५.तांबडी मृदा १६.काळी\ रेगूर मृदा १७.लॅटेराईट मृदा १८.वाळवंटी मृदा १९.मृदेची धूप २०.मृदा अवनती\मृदा विनाश २१.मृदेची उत्पादकता २२.जलसिंचन	८.शासकिय धोरण ९.उद्योग धंद्याच्या एकत्रिकरणाचे अर्थशास्त्र १०.उद्योग धंद्याचे केंद्रीकरण ११.वस्त्रोद्योग १२.सूती कापड उद्योग १३.सूती कापड उद्योगाचे स्थानिकिकरण १४.लोहपोलाद उद्योग १५.वेबर यांचा औद्योगिक स्थानिकिकरणाचा सिध्दांत	नळ वाहतूक ६.जलवाहतूक / जलमार्ग ७.अंतर्गत जलवाहतूक ८.सागरी जलवहतूक ९.हवाई /विमान वाहतूक १०.संदेशवहन / संज्ञापन	७.व्दिपक्षिय व्यापार ८.दृश्य व्यापार ९.अदृश्य व्यापार	प्रदुषण ९.प्रदूषक १०.हवा प्रदूषण ११.जल प्रदूषण १२.ध्वनि प्रदूषण

ब) सामाजिक व सांस्कृतिक भूगोल

लोकसंख्या भूगोल	वसाहत भूगोल	राजकिय भूगोल	ऐतिहासिक भूगोल	वैद्यकिय भूगोल	लष्करी भूगोल
१. लोकसंख्या २. लोकसंख्या भूगोल ३. लोकसंख्येची रचना ४. वयोगटानूसार लोकसंख्या रचना ५. लिंगानूसार लोकसंख्या रचना ६. लिंग गुणोत्तर ७. जन्म मृत्यू प्रमाणानूसार लोकसंख्या रचना ८. जन्मदर ९. मृत्यूदर १०. भृणहत्या ११. ग्रामीण-शहरी प्रमाणानूसार लोकसंख्या प्रमाण १२. ग्रामीण लोकसंख्या १३. शहरी लोकसंख्या १४. व्यवसायानूसार लोकसंख्या १५. लोकसंख्येची गुणवत्ता १६. साक्षरता १७. सूसंस्कृत समाज १८. प्रगतशील समाज १९. आरोग्य २०. शैक्षणिक पातळी २१. तांत्रिक शिक्षण २२. उच्च शिक्षण २३. व्यवसायिक शिक्षण २४. लोकसंख्या वाढ २५. लोकसंख्या वढीचा आलेख	१. वस्ती / वसाहत २. वस्ती भूगोल ३. मानवी वस्ती ४. अस्थायी वस्त्या ५. स्थायी वस्ती ६. ग्रामीण वस्ती ७. विखुरलेल्या वसाहती ८. केंद्रीत वसाहती ९. विखंडीत वसाहती १०. संयुक्त वसाहती ११. शहरी वसाहत १२. नाग्री वाडी १३. नागरी खेडे १४. शहर १६. महानगर १७. सन्नगर १८. महाकाय नगर १९. शहरीकरण				

BARR. BALASAHEB KHARDEKAR LIBRARY
SHIVAJI UNIVERSITY, KOLHAPUR.

परिशिष्ट '२'

सहपत्र

श्री. अंकुश रामचंद्र बनसोडे
एम. फिल. विद्यार्थी,
शिक्षणशास्त्र विभाग,
शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर
दि. / / २०१३

प्रति,
मा. ------------------------

विषय ः भूगोल विषय तज्ज्ञ म्हणून आशय समृध्दी संच मूल्यमापान करून मिळणेबाबत...

महोदय\महोदया,

वरील विषयानूसार अपणास विनंती आहे की, मी **श्री. अंकुश रामचंद्र बनसोडे** आदरणीय **डॉ. पी. एस. पाटणकर** सहायक प्राध्यापक, शिक्षणशास्त्र अधिविभाग, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर यांच्या मर्गदर्शनाखाली संशोधन विषय **'बी. ए. बी. एड्. (एकात्मिक) विद्यार्थी–शिक्षकांसाठी उच्च प्राथमिक स्तरावरील भूगोल विषयातील मानवी भूगोल घटकावर आधारित आशय समृध्दी संचाचे विकसनः– एक अभ्यास'** असा घेऊन एम् .फिल. संशोधन कार्य करीत आहे.

आपली निवड मनवी भूगोल आशय समृध्दी संच मूल्यमापनासाठी तज्ज्ञ म्हणून केली आहे. तरी आपण प्रस्तूत संचाची तपासणी करून सोवत दिलेली मतावली भरून देऊन सहकार्य करावे. सदर माहिती गोपनीय राहील तसेच 'फक्त संशोधनासठीच या महितीचा वापर होईल. अशी हमी या पत्राव्द्वारे आपणास देत आहे.

आपला विश्वासू,

(श्री. अंकुश रामचंद्र बनसोडे)

परिशिष्ट '३'

मतावली

नाव :- --

शैक्षणिक पात्रता :- --

दिनांक :- -- / /2013

महाविद्यालय/संस्था :- --

अध्यापन अनुभव :- वर्षे **मो. नं.**

संशोधन विषय – **'बी.ए.बी.एड् (एकात्मिक) विद्यार्थी–शिक्षकांसाठी उच्च प्राथमिक स्तरावरील भूगोल विषयातील मानवी भूगोल घटकावर अधारित आशय समृध्दी संच विकसन : एक अभ्यास'**

उद्देशः– 1. बी. ए. बी. एड् (एकात्मिक) विद्यार्थी–शिक्षकांसाठी उच्च प्राथमिक स्तरावरील भूगोल विषयातील मानवी भूगोल घटकावर आधारित आशय समृध्दी संच विकसित करणे.

2. आशय समृध्दी संचाची परिणामकारकता तपासणे.

सूचना–

1. सर्व मुद्दयांना प्रतिसाद देणे आवश्यक आहे.

2. मतावलीत एकूण पाच मुद्दे आहेत त्यांची नावे खालीलप्रमाणे आहेत.

● अतिशय चांगले ● चांगले ● समाधानकारक ●असामाधानकारक ●अति असमाधानकारक

3. प्रत्येक मुद्दयानूसार त्या–त्या रकान्यात आपल्या मतानूसार '√' अशी खूण करावी.

4. आशय समृध्दी संचाबाबत अंतर्गत व बर्हिगत गुणवत्ता आशय विश्वसनियता आणि इतर बार्बीबाबत आपले मत व्यक्त करा.

5. आपण दिलेल्या माहिती फक्त संशोधन कामी उपयोगात आणली जाणार आहे, तरी तुम्ही खात्रीशीर व योग्य मत व्यक्त करा.

अ.नं	मुद्दे	अतिशय चांगले	चांगले	समाधान –कारक	असमाधान –कारक	अति– असमाधानकारक
1.	आशय समृध्दता					
2.	आशय गुणवत्ता					
3.	संकल्पना स्पष्टता					
4.	आशय विश्वसनियता					
5.	उदाहरणांचा वापर					
6.	अधिक / पूरक माहिती					
7.	आकृत्यांचा व छायाचित्रांचा वापर					
8.	भाषेचा वापर					
9.	अध्यापनासाठी उपयुक्तता					
10.	पाठ नियोजनासाठी उपयुक्तता					
11.	अध्ययनासाठी उपयुक्तता					
12.	परीक्षेस उपयुक्तता					
13.	अध्यापन शैलीची गुणवत्ता					
14.	मुद्रण आणि बांधणी गुणवत्ता					
15.	प्रथम पृष्ठ आणि इतर बाबी					
16.	एकत्रित गुणवत्ता					
17.	इतर काही मत 1. .... 2. .... 3. .... 4.					

प्रतिसादकाची सही

परिशिष्ट '४'

आशय समृध्दी संच तापासणी तज्ज्ञांची यादी

अ. नं.	तज्ज्ञ आणि महाविद्यालय\ संस्थेचे नाव	अध्यापान अनुभव वर्षात	विषय
१	डॉ. संभाजी ज्ञानेश्वर शिंदे. भूगोलशास्त्र अधिविभाग, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर.	१४	भूगोल, मानवी भूगोल.
२	डॉ. अरूण अण्णासो पाटील. भूगोलशास्त्र विभाग, महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर.	१८	भूगोल, भूगोल अध्यापन पध्दती
३	डॉ. प्रकाश पांडूरंग कुशिरे. भूगोलशास्त्र विभाग, कर्मवीर हिरे महाविद्यालय, गरगोटी.	२७	भूगोल अध्यापन पध्दती, शिक्षणशास्त्र.
४	प्रा. शशिकांत शिवगोंडा पाटील. भूगोलशास्त्र विभाग, महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर.	०४	भूगोल, मानवी भूगोल.
५	प्रा. एकनाथ अप्पासो कमलाकर. भूगोलशास्त्र विभाग, महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर.	२०	भूगोल, मानवी भूगोल.
६	प्रा. सोनवा पांडूरंग पाटील. भूगोलशास्त्र विभाग, कर्मवीर हिरे महाविद्यालय, गरगोटी.	३४	भूगोल अध्यापन पध्दती, शिक्षणशास्त्र.
७	डॉ. उज्ज्वला मधुकर डोणे श्रीम. म. ता. शास. महाविद्यालय, कोल्हापूर.	२०	भूगोल अध्यापन पध्दती, शिक्षणशास्त्र.
८	प्रा. प्रशांत तानाजी पाटील. भूगोलशास्त्र अधिविभाग, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर.	०७	भूगोल, मानवी भूगोल.
९	डॉ. कुमार आण्णाप्पा माळी. भूगोलशास्त्र विभाग, राजाराम महाविद्यालय, कोल्हापूर.	२५	भूगोल, मानवी भूगोल.
१०	डॉ. संजयकुमार अण्णाप्पा मेणशी. भूगोलशास्त्र विभाग, गो. कृ. गोखले, महाविद्यालय, कोल्हापूर.	२२	भूगोल, मानवी भूगोल.

परिशिष्ट '५'

पुर्वोत्तर प्राविण्य चाचणी प्रतिसादक विद्यार्थी शिक्षक यादी

अ.नं.	विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव	वर्ग	अध्यापन पध्दती	
			प्रथम	दि्वतीय
१	शितल अनंत चिले	वी.ए.वी.एड्. भाग २	भूगोल	इंग्रजी
२	ऋतुजा श्रेणिक गडहिंग्लजे	वी.ए.वी.एड्. भाग २	भूगोल	मराठी
३	स्नेहल उत्तम वळीव	वी.ए.वी.एड्. भाग २	भूगोल	इंग्रजी
४	स्नेहल महादेव करपे	वी.ए.वी.एड्. भाग २	भूगोल	इंग्रजी
५	आरती दगडूसिंग रजपूर	वी.ए.वी.एड्. भाग २	भूगोल	इंग्रजी
६	करिश्मा गडकरी	वी.ए.वी.एड्. भाग २	भूगोल	मराठी
७	रोहिणी चंद्रकांत जमादार	ईवी.ए.वी.एड्. भाग २	भूगोल	इंग्रजी
८	इजाज तांवूळे	वी.ए.वी.एड्. भाग २	भूगोल	इंग्रजी
९	स्वप्नाली सर्जेराव हुजरे	वी.ए.वी.एड्. भाग २	भूगोल	मराठी
१0	शुभम अनिल कल्याणी	वी.ए.वी.एड्. भाग २	भूगोल	इंग्रजी
११	पूजा अनिल चिले	वी.ए.वी.एड्. भाग २	भूगोल	मराठी
१२	सूभाष माकत्या वसावे	वी.ए.वी.एड्. भाग २	भूगोल	मराठी
१३	आक्षय श्रावण कांवळे	वी.ए.वी.एड्. भाग २	भूगोल	मराठी
१४	स्नेहल राजेंद्र गुडाळे	वी.ए.वी.एड्. भाग २	भूगोल	मराठी
१५	रोहिणी कांवळे	वी.ए.वी.एड्. भाग ३	भूगोल	हिंदी
१६	कोमल हणमंत गावडे	वी.ए.वी.एड्. भाग ३	भूगोल	इंग्रजी
१७	पुजा मारूती पोवळकर	वी.ए.वी.एड्. भाग ३	भूगोल	मराठी
१८	मेघा केरवा कांवळे	वी.ए.वी.एड्. भाग ३	भूगोल	इंग्रजी

१९	अश्विनी राजाराम चिले	बी.ए.बी.एड्. भाग ३	भूगोल	मराठी
२०	आनिल बाजीराव जधव	बी.ए.बी.एड्. भाग ३	भूगोल	इंग्रजी
२१	अविनाश दशरथ खांडेकर	बी.ए.बी.एड्. भाग ३	भूगोल	इंग्रजी
२२	प्रियांका वसंत कांबळे	बी.ए.बी.एड्. भाग ४	भूगोल	हिंदी
२३	त्रिवेणी कृष्णात कुवडे	बी.ए.बी.एड्. भाग ४	भूगोल	इंग्रजी
२४	सुशांत भगवान खारकांडे	बी.ए.बी.एड्. भाग ४	भूगोल	हिंदी
२५	रोहित नामदेव पिंगळे	बी.ए.बी.एड्. भाग ४	भूगोल	इंग्रजी
२६	स्नेहाल रघुनाथ पालकर	बी.ए.बी.एड्. भाग ४	भूगोल	मराठी
२७	सुप्रिया बळवंत कुंभार	बी.ए.बी.एड्. भाग ४	भूगोल	हिंदी
२८	अनिकेत प्रकाश ग्रामोपध्ये	बी.ए.बी.एड्. भाग ४	भूगोल	हिंदी
२९	राहूल पवन सुर्यवंशी	बी.ए.बी.एड्. भाग ४	भूगोल	हिंदी
३०	योगेश श्रीकृष्ण काशीद	बी.ए.बी.एड्. भाग ४	भूगोल	हिंदी

परिशिष्ट '६'

सहपत्र

श्री. अंकुश रामचंद्र बनसोडे
एम. फिल. विद्यार्थी,
शिक्षणशास्त्र विभाग,
शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर
दि.   / / २०१३

प्रति,
मा.-------------------------

विषय : एम. फिल. (शिक्षणशास्त्र) विषयाच्या संशोधनासठी सहकार्य करण्याबाबत...

महोदय\महोदया,

वरील विषयानूसार अपणास विनंती आहे की, मी **श्री. अंकुश रामचंद्र बनसोडे** आदरणीय **डॉ. पी. एस. पाटणकर** सहायक प्राध्यापक, शिक्षणशास्त्र अधिविभाग, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर यांच्या मर्गदर्शनाखाली संशोधन विषय **'बी. ए. बी. एड्. (एकात्मिक) विद्यार्थी–शिक्षकांसाठी उच्च प्राथमिक स्तरावरील भूगोल विषयातील मानवी भूगोल घटकावर आधारित आशय समृध्दी संचाचे विकसनः– एक अभ्यास'** असा घेऊन एम् .फिल. संशोधन कार्य करीत आहे.

या संदर्भात वी.ए. वी.एड्. च्या विद्यार्थी शिक्षकांकडून मानवी भूगोल घटकाचे सराव पाठ नियोजन करताना व प्रत्यक्ष सराव पाठ घेताना येणा-या समस्या विपयक प्रश्नावली भरून घेण्यासाठी सहकार्य करावे. सदर माहिती गोपनीय राहील तसेच फक्त संशोधनासठीच या महितीचा वापर होईल. अशी हमी या पत्राव्दारे आपणास देत आहे.

आपला विश्वासू,

(श्री. अंकुश रामचंद्र बनसोडे)

परिशिष्ट '७'

पूर्वोत्तर प्राविण्य चाचणी

समस्या विधान :

बी.ए.बी.एड्‌ (एकात्मिक) विद्यार्थी-शिक्षकांसाठी उच्च प्राथमिक स्तरावरील भूगोल विषयातील मानवी भूगोल घटकावर आधारित आशय समृद्धी संचाचे विकसन - एक अभ्यास

पूर्वोत्तर चाचणीचे उद्दिष्ट :

बी.ए.बी.एड्‌ (एकात्मिक) प्रथम व द्वितीय अध्यापन पद्धती भूगोल असणाऱ्या विद्यार्थी-शिक्षकांचे उच्च प्राथमिक स्तरावरील भूगोल विषयातील मानवी भूगोल घटकासंदर्भात आशय संपादन जाणून घेणे.

विद्यार्थी-शिक्षकाचे नांव :-

विद्यार्थी शिक्षकाचा वर्ग : - बी.ए.बी.एड्. भाग दि. / / २०१४

अध्यापन पद्धती : १) २)

प्रश्नावली / संपादन चाचणी भरून देण्याबाबत सूचना

१) अचूक उत्तर येत असेल त्याच प्रश्नाचा योग्य प्रतिसाद अपेक्षित आहे.

२) प्रश्नाच्या योग्य पर्यायासमोर '√' अशी खूण करा.

३) आपण दिलेली उत्तरे शिक्षणशास्त्रातील एका बहुमोल संशोधनासाठी उपयोगी पडणार आहेत.

४) आपण दिलेल्या माहितीचा फक्त संशोधन कामी उपयोग केला जाईल.

५) सर्व प्रश्न मानवी भूगोल घटकासंदर्भात आहेत.

आर्थिक भूगोल

१) पूर्णत: निसर्गावर अवलंबून असणाऱ्या व्यवसायांना .... व्यवसाय म्हणतात.

अ) मानवी व्यवसाय ☐ ब) प्राथमिक ☐ क) द्वितीयक ☐ ड) तृतीयक ☐

२) .... व्यवसायात मनुष्यबळ मोठ्या प्रमाणावर लागते.

अ) द्वितीयक ☐ ब) प्राथमिक ☐ क) तृतीयक ☐ ड) यापैकी नाही. ☐

३) खालील कोणता व्यवसाय प्राथमिक व्यवसाय आहे ?

अ) साखर तयार करणे ☐ ब) मासेमारी ☐

क)कापड तयार करणे ☐ ड) यापैकी नाही ☐

४) श्रमाच्या मानाने मोबदला कमी मिळणारे व्यवसाय कोणते ?

अ) तृतीयक व्यवसाय ☐ ब) द्वितीयक व्यवसाय ☐

क) प्राथमिक व्यवसाय ☐ ड) यापैकी नाही ☐

५) नैसर्गिक साधन संपत्तीवर आधारीत व्यवसायांना .... व्यवसाय म्हणतात.

अ) द्वितीयक ☐ ब) चतुर्थ ☐ क) प्राथमिक ☐ ड) तृतीयक ☐

६) मानवाच्या उदर निर्वाहाच्या दृष्टीने खालील कोणता व्यवसाय महत्त्वाचा आहे ?

अ) पापड बनविणे ☐ ब) शेती ☐ क) विक्री करणे ☐ ड) यापैकी नाही. ☐

७) शेती व्यवसायासाठी आवश्यक नैसर्गिक साधन संपत्ती कोणती ?

अ) जमीन ☐ ब) बी-बीयाणे ☐ क) अवजारे ☐ ड) दुष्काळ ☐

८) पशुपालन या प्राथमिक व्यवसायावर परिणाम करणारा मूलभूत नैसर्गिक घटक कोणता ?

अ) अनुकूल हवामान ☐ ब) चाऱ्याची उपलब्धता ☐

क) सूर्यप्रकाश ☐ ड) यापैकी नाही. ☐

९) मासेमारी व्यवसायावर परिणाम करणारा प्रमुख मानव निर्मित घटक खालीलपैकी कोणते ?

अ) सागरी वनस्पती ☐ ब) पाणी ☐ क) बोटी, जाळी ☐ ड) भूखंडमंच ☐

१०) खाणकाम हा व्यवसाय कोणत्या व्यवसाय प्रकारात येतो?

अ) प्राथमिक ☐ ब) द्वितीयक ☐ क) तृतीयक ☐ ड) चतुर्थ ☐

११) .... व्यवसायास स्थानबद्ध व्यवसाय म्हणतात.

अ) मासेमारी ☐ ब) कापड तयार करणे ☐ क) खाणकाम ☐ ड) यापैकी नाही ☐

१२) कापसापासून कापड तयार करणे हा व्यवसाय .... व्यवसाय प्रकारात मोडतो.

अ) प्राथमिक ☐ ब) द्वितीयक ☐ क) तृतीयक ☐ ड) चतुर्थक ☐

१३) श्रमाचा मोबदला भरपूर मिळणारे व्यवसाय .... व्यवसाय प्रकारात येतात.

अ) प्राथमिक ☐ ब) द्वितीयक ☐ क) तृतीयक ☐ ड) यापैकी नाही ☐

१४) कच्च्या मालावर प्रक्रिया करून पक्का माल तयार केला जातो अशा व्यवसायास .... व्यवसाय म्हणतात.

अ) प्राथमिक ☐ ब) तृतीयक ☐ क) चतुर्थक ☐ ड) द्वितीयक ☐

१५) सूती कापड उद्योगासाठी खालीलपैकी .... हा कच्चा माल आवश्यक असतो.

अ) पाणी ☐ ब) काथ्या ☐ क) कापड ☐ ड) रंग ☐

१६) कापड उद्योगासाठी खालीलपैकी .... हा नैसर्गिक घटक महत्त्वाचा आहे ?

अ) बाजारपेठ ☐ ब) वाहतुक ☐ क) दमट हवामान ☐ ड) यंत्रसामग्री ☐

१७) सरकीपासून तेल काढणे हा व्यवसाय कोणत्या व्यवसाय प्रकारात येतो.

अ) प्राथमिक ☐ ब) द्वितीयक ☐ क) तृतीयक ☐ ड) यापैकी नाही. ☐

१८) लोहपोलाद निर्मित उद्योग कोणत्या व्यवसाय प्रकारात येतो ?

अ) प्राथमिक ☐ ब) तृतीयक ☐ क) चतुर्थक ☐ ड) द्वितीयक ☐

१९) लोहपोलाद उद्योगासाठी कोणता प्रमुख कच्चा माल आवश्यक असतो.

अ) पाणी ☐ ब) अशुद्ध लोह ☐ क) बाजारपेठ ☐ ड) यापैकी नाही ☐

२०) एखाद्या प्रदेशात द्वितीयक व तृतीयक व्यवसायात अधिकांश लोक गुंतलेले असतील तर त्या प्रदेशास .... प्रदेश म्हणतात.

अ) अविकसित ☐ क) विकसित ☐ क)विकसनशील ☐ ड) यापैकी नाही. ☐

२१) कोणत्याही प्रकारच्या वस्तु उत्पादित न करणाऱ्या व्यवसायांचा समावेश .... व्यवसाय प्रकारात होतो. उदा. टपाल.

अ) प्राथमिक ☐ ब) द्वितीयक ☐ क) तृतीयक ☐ ड) यापैकी नाही. ☐

२२) समाजाला सेवा देणारे सर्व व्यवसाय .... व्यवसाय गटात मोडतात.

अ) प्राथमिक ☐ ब) द्वितीयक ☐ क) तृतीयक ☐ ड) चतुर्थक ☐

२३) वाहतूक व बँकिंग व्यवसायांचा समावेश कोणत्या व्यवसाय प्रकार गटात केला जातो ?

अ) प्राथमिक ☐ ब) द्वितीयक ☐ क) तृतीयक ☐ ड) यापैकी नाही. ☐

२४) शिक्षक, संशोधक, डॉक्टर या व्यवसायांचा समावेश कोणत्या व्यवसाय प्रकार गटात केला जातो.

अ) प्राथमिक ☐ ब) द्वितीयक ☐ क) तृतीयक ☐ ड) चतुर्थक ☐

२५) दूरचित्रवाणी व रेडिओ या व्यवसायांचा समावेश कोणत्या व्यवसाय गटात होतो.

अ) प्राथमिक ☐ ब) द्वितीयक ☐ क) तृतीयक ☐ ड) चतुर्थक ☐

साधनसंपत्ती भूगोल

१) साधनसंपत्तीचे वर्गीकरण प्रामुख्याने .... व .... अशा दोन प्रमुख गटात केले जाते.

अ)विनाशी व अविनाशी ☐ ब)मानवनिर्मित व अमानवी ☐

क) एक वापर व पुनरवापर ☐ ड)यापैकी नाही. ☐

२) खालीलपैकी .... हे धातू खनिज आहे.

अ) अभ्रक ☐ ब) हिरा ☐ क) लोह ☐ ड) ग्राफाईट ☐

३) .... हे अधातू खनिज आहे.

अ) सोने ☐ ब) चांदी ☐ क) बॉक्साईट ☐ ड) अभ्रक ☐

४) .... हे उर्जा संसाधन आहे.

अ) लोह ☐ ब) दगडी कोळसा ☐ क) अभ्रक ☐ ड) यापैकी नाही ☐

५) 'मृदा' हे .... निर्मित संसाधन आहे.

अ) मानवनिर्मित ☐ ब) निसर्ग निर्मित ☐ क) प्राणी निर्मित ☐ ड) यापैकी नाही ☐

६) खालीलपैकी सजीव साधनसंपत्ती कोणती ?

अ) लोह ☐ ब) ग्राफाईट ☐ क) वनस्पती ☐ ड) यापैकी नाही. ☐

७) वनस्पती नष्ट होण्याचे .... हे प्रमुख कारण आहे.

अ) जंगलतोड ☐ ब) पूनर्वनिकरण ☐ क) वणवा ☐ ड) यापैकी नाही. ☐

८) .... वन्य प्राणी संपत्ती घटण्याचे प्रमुख कारण आहे.

अ) निर्वनिकरण ☐ ब) शिकार ☐ क) हवामान बदल ☐ ड) यापैकी नाही ☐

९) पृथ्वीतलावरील मानवास उपयुक्त असणाऱ्या घटकास .... म्हणतात.

अ) घटक ☐ ब) बाब ☐ क) साधन संपत्ती ☐ ड) यापैकी नाही. ☐

१०) खालीलपैकी मौल्यवान धातू खनिज कोणते ?

अ) चांदी ☐ ब) हिरा ☐ क) अभ्रक ☐ ड) ग्राफाईट ☐

कृषी भूगोल (Agricultural Geography)

१. सखोल शेती म्हणजे .... शेती होय.

अ. सधन ☐ ब. साधन ☐ क. शास्त्रीय ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

२. जगातील सर्वाधिक लोकसंख्येची (६० टक्के) उपजीविका .... शेतीवर अवलबून आहे.

अ. सखोल ☐ ब. साधन ☐ क. व्यापारी ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

३. विस्तृत आणि विस्ताराने मोठया असणा—या मैदानी प्रदेशात केल्या जाणा—या शेतीस .... शेती म्हणतात.

अ. सखोल ☐ ब. विस्तृत ☐ क. मळयाची ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

४. .... शेतीतील सर्व कामे यंत्राच्या सहाय्याने केली जातात.

अ. सखोल ☐ ब. विस्तृत ☐ क. मळयाची ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

५. .... शेतीत एक पिक पध्दती असते.

अ. मळयाच्या ☐ ब. विस्तृत ☐ क. सखोल ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

६. पृथ्वीच्या पृष्ठभागाच्या सर्वात वरच्या भूसभूशीत थरास .... म्हणतात.

अ. मृदा ☐ ब. रेती ☐ क. खडक ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

७. लॅटेराईट मृदेस भारतात .... नावाने ओळखतात.

अ. काळी मृदा ☐ ब. जांभी मृदा ☐ क. तांबडी मृदा ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

८. तांबडया मृदेत .... संयुगाचे प्रमाण जास्त असते.

अ. अल्युमिनीअम ☐ ब. तांबे ☐ क. लोह ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

९. .... प्रकारची मृदा सर्वात सुपीक असते.

अ. पिंगट रंगाची मृदा ☐ ब. काळी मृदा ☐ क.तांबडी मृदा ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

१०. भारतातील .... ही मृदा पूर्णत: नापीक आहे.

अ. काळी मृदा ☐ ब. जांभी मृदा ☐ क. वाळवंटी मृदा ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

११. रेगूर मृदेस भारतात .... मृदा या नावाने ओळखतात.

अ. तांबडी मृदा ☐ ब. काळी मृदा ☐ क. लोएस मृदा ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

१२. ऊन, वारा, पाऊस या बाहय कारकामुळे मृदेचा वरचा थर वाहून जातो यास .... म्हणतात.

अ. जमिनची नापीकता ☐ ब. मृदेची अवनती ☐ क. मृदेची धूप ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

१३. वारंवार किंवा सातत्याने पिके घेतल्याने मृदा नापीक होते यालाच ..... म्हणतात.

अ. मृदा संचयन ☐ ब. मृदा संधारण ☐ क. मृदा अवनती ☐ ड. मृदा संपत्ती ☐

१४. पिक उत्पादन करण्याची मृदेची असणारी सूप्त शक्ती म्हणजे........ होय.

अ. मृदेची अवनती ☐ ब. मृदेची धूप ☐ क. मृदेची उत्पादकता ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

१५. खालील पैकी .... हा जलसिंचन स्त्रोत आहे.

अ. विहीर ☐ ब. सागर ☐ क. समुद्र ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

औद्योगिक भूगोल

१) उद्योगधंद्यांच्या स्थनिफीकरणासाठी .... हा आर्थिक घटक महत्त्वाचा असतो.

अ) कच्चा माल ☐ ब) मजूर ☐ क) भांडवल ☐ ड) यापैकी नाही. ☐

२) सुती कापड उद्योगातील .... हा प्रमुख कच्चा माल आहे.

अ) कापूस ☐ ब) लोकर ☐ क) रेशीम ☐ ड) यापैकी नाही. ☐

३) कापड उद्योगासाठी .... प्रकारचे हवामान आवश्यक असते.

अ) दमट ☐ ब) आर्दतायुक्त ☐ क) उष्ण व दमट ☐ ड) शीत ☐

४) लोहपोलाद उद्योगाच्या स्थानिकीकरणावर परिणाम करणारा सर्वात महत्त्वाचा आर्थिक घटक कोणता?

अ) शासकीय धोरण ☐ ब) वाहतूक खर्च ☐ क) बाजारपेठ ☐ ड) यापैकी नाही ☐

५) लोहपोलाद उद्योगात प्रामुख्याने .... हे ऊर्जासंसाधन वापरतात.

अ) लोह ☐ ब) चुनखडक ☐ क) दगडी कोळसा ☐ ड) यापैकी नाही ☐

वाहतूक भूगोल

१) सर्वात स्वस्त वाहतूक मार्ग प्रकार कोणता ?

अ) रस्ते मार्ग ☐ ब) जलमार्ग ☐ क) हवाई मार्ग ☐ ड) नळमार्ग ☐

२) अंतर्गत जलवाहतूक आणि .... जलवाहतूक असे जल वाहतुकीचे दोन प्रकार पडतात.

अ) सागरी ☐ ब) बर्हिर्गत ☐ क) नळ ☐ ड) यापैकी नाही. ☐

३) अवजड मालाच्या वाहतुकीसाठी .... वाहतूक मार्ग सर्वात स्वस्त व उपयुकत आहे.

अ) रस्ते ☐ ब) लोह ☐ क) सागरी ☐ ड) नळमार्ग ☐

४) .... वाहतूक सर्वात मंद गतीची व वेळखाऊ आहे.

अ) लोमार्ग ☐ ब) रस्ते मार्ग ☐ क) जलमार्ग ☐ ड) नळ ☐

५) सर्वात महाग म्हणून .... वाहतूक ओळखली जाते.

अ) रस्ते ☐ ब) लोह ☐ क) जल ☐ ड) विमान ☐

व्यापारी भूगोल

१) वस्तू विनिमयास .... असे म्हणतात.

अ) आयात ☐ ब) निर्यात ☐ क) व्यापार ☐ ड) मोबदला ☐

२) 'व्यापार' या शब्दास इंग्रजी शब्द .... हा आहे.

अ) Trade ☐ ब) Treat ☐ क) Train ☐ ड) Town ☐

३) आयात जास्त व निर्यात कमी असते त्या व्यापारास .... व्यापार म्हणतात.

अ)संतुलित ☐ ब) असंतुलित ☐ क) प्रतिकूल ☐ ड) अदृश्य ☐

४) निर्यात जास्त व आयात कमी असते त्या व्यापारास .... व्यापार असे म्हणतात.

अ) प्रतिकुल ☐ ब) असंतुलित ☐ क) दृश्य ☐ ड) अनुकूल ☐

५) देशाचा आयात व निर्यात व्यापार समसमान असतो त्यास .... व्यापार म्हणतात.

अ) संतुलित ☐ ब) असंतुलित ☐ क) प्रतिकूल ☐ ड) द्विपक्षीय ☐

पर्यटन पर्यावरण भूगोल

१. पर्यटन भूगोल ही मानवी भूगोलाची .... शाखा आहे.

अ. सैध्दांतिक ☐ ब. सामान्य ☐ क. उपयोजित ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

२. 'टूर' या शब्दांचा अर्थ .... असा होतो.

अ. प्रवाशाने केलेला प्रवास ☐ ब. मनोरंजन ☐ क. आनंद ☐ ड. मौज ☐

३. खालील पैकी .... हे महारा ट्रातील पर्यटन स्थळ आहे.

अ. खंडाळा ☐ ब. मसूरी ☐ क. गोवा ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

४. पर्यटनात .... हा घटक प्रमुख मानला जातो.

अ. सौंदर्य सृ ☐ ब. पर्यटक ☐ क. जलस्त्रोत ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

५. मरूद्याने म्हणजे .... होय.

अ. विशाल वाळवंटातील हिरवळीचा प्रदेश ☐ ब. वाळवंटातील वाळू ☐

क. पर्यटन क्षेत्र ☐ ड. यापैकी नाही ☐

६. पर्यावरण हा भूगोल विषयाचा .... आहे.

अ. अर्थ ☐ ब. उपविषय ☐ क. गाभा ☐ ड. यापैकी नाही ☐

७. शिलावरण हा पर्यावरणाचा .... घटक आहे.

अ. नैसर्गिक ☐ ब. सांस्कृतिक ☐ क. पर्यटन ☐ ड. यापैकी नाही ☐

८. खालील पैकी .... हा सांस्कृतिक पर्यावरणाचा घटक आहे.

अ. वातावरण ☐ ब. जलावरण ☐ क. मृदावरण ☐ ड. लोकसंख्या ☐

९. .... हा प्रदूषणाचा प्रकार नाही.

अ. प्रदुषक प्रदूषण ☐ ब. हवा प्रदूषण ☐ क. ध्वनी प्रदूषण ☐ ड. जल प्रदूषण ☐

१०. विषारी वायू प्रदूषणास .... कारणीभूत ठरते.

अ. हवा प्रदूषण ☐ ब. ध्वनी प्रदूषण ☐ क. जल प्रदूषण ☐ ड. यापैकी नाही ☐

११. खालील पैकी कोणता आजार हवा प्रदूषणामुळे होतो.

अ. कर्ण बधिरता ☐ ब. फुफ्फुसाचा कर्करोग ☐ क. त्वचा रोग ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

१२. .... हे जल प्रदूषणाचे प्रमुख कारण आहे.

अ. सांडपाणी व मैला ☐ ब. भूकंप ☐ क. वायू दुर्घटना ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

१३. शहरी वस्त्यामधील सांडपाणी नदीत सोडणे हे कोणते प्रकारचे प्रदूषण आहे.

अ. हवा ☐ ब. ध्वनी ☐ क. जल ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

१४. लग्न समारंभातील लाऊडस्पीकर व डॉल्बी सिस्टीम .... प्रदूषण घडवून आणते.

अ. हवा ☐ ब. ध्वनी ☐ क. जल ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

१५. ध्वनी प्रदूषणावर खालील कोणता उपाय योग्य वाटतो.

अ. सामाजिक व धार्मिक ध्वनी प्रदूषणावर कायद्याने कायस्वरूपी बंदी ☐

ब. ध्वनी प्रदूषणाची उगमस्थाने शोधने ☐

क. झोपेच्या गोळया घेणे ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

लोकसंख्या भूगोल

१) विशिष्ट वेळी एखाद्या प्रदेशात असणारी लोकांची एकूण संख्या म्हणजे ------ होय.

अ.समस्या ☐ ब.मानसंख्या ☐ क. जीव ☐ ड.लोकसंख्या ☐

२) लोकसंख्या अभ्यासामुळे लोकसंख्येत काळानुसार झालेले ------लक्षात येतात.

अ.घट ☐ ब. वाढ ☐ क.बदल ☐ ड.यापैकी नाही ☐

३) व्यवसाय नियोजनासाठी लोकसंख्या अभ्यासाचा उपयोग-------.

अ. होतो ☐ ब. होत नाही. ☐ क.सांगता येत नाही. ☐ ड. यांपैकी नाही ☐

४) १४ वर्षाखालील व ६० वर्षावरील वय असणारी लोकसंख्या --------असते.

अ. उत्पादक ☐ व. अनुत्पादक ☐ क. आळशी ☐ ड. यापैकी नाही. ☐

५) साक्षरता प्रमाण व शैक्षणिक पातळी अत्यल्प असल्यास देश सामाजिक आणि आर्थिक दृष्ट्या --- ठरतो. अ. प्रगत ☐ व. मागास ☐ क. सामान्य ☐ ड. यापैकी नाही. ☐

६) लोकसंख्या ही एक -------साधनसंपत्ती आहे.

अ. सजीव ☐ व. अजीव ☐ क. निर्जीव ☐ ड. यापैकी नाही. ☐

७) १५ वर्षे ते ५९ वर्षाचा वयोगट ------ असतो.

अ. तरूण ☐ व. किशोर ☐ क. वृध्द ☐ ड. वालक ☐

८) भारतातील बहुसंख्य लोकसंख्या -------व्यवसायात गुंतलेली आहे.

अ. प्राथमिक ☐ व. द्वितीयक ☐ क. तृतीयक ☐ ड. चतुर्थक ☐

९) जन्माला येण्यापूर्वी मातेच्या पोटातील अर्भकाची हत्या म्हणजे ....होय.

अ. वालहत्या ☐ व. हत्या ☐ क. भ्रूणहत्या ☐ ड. यापैकी नाही. ☐

१०) ------ मुळे सुसंस्कृत व प्रगत समाज निर्माण होतो.

अ. साक्षरते ☐ व. निरक्षरते ☐ क. श्रीमंती ☐ ड. यापैकी नाही. ☐

वसाहत / वस्ती भूगोल

१) अन्न, वस्त्र व .... या मानवाच्या मुलभूत गरजा आहेत.

अ) घर ☐ ब) पाणी ☐ क) निवारा ☐ ड) वाहतूक ☐

२) ज्या वस्तीतील बहुसंख्य लोकांचे व्यवसाय स्थानिक नैसर्गिक संपत्तीशी निगडीत असतात अशा वस्तीस .... वस्ती म्हणतात.

अ) शहरी वस्ती ☐ ब) ग्रामीण वस्ती ☐ क) नागरी वस्ती ☐ ड)यापैकी नाही. ☐

३) 'प्राथमिक व्यवसायाचे प्राबल्य' हे .... वस्ती प्रकाराचे मूलभूत वैशिष्ट्य आहे.

अ) नागरी ☐ ब) शहरी ☐ क) ग्रामिण ☐ ड) कृषी ☐

४) ग्रामीण वस्तीमध्ये खालील पैकी .... ही समस्या आढळते.

अ) वाहतुकीच्या अपुऱ्या सोयी ☐ ब) पशुपालन ☐ क) शेती ☐ ड) यापैकी नाही. ☐

५) शेतकऱ्यांची वस्ती हा वस्तीप्रकार कोणत्या वस्तीप्रकारात येतो ?

अ) नागरी वस्ती ☐ ब) शहरी वस्ती ☐ क) ग्रामीण वस्ती ☐ ड) यापैकी नाही. ☐

६) १९९१ च्या जनगननेनुसार ज्या वस्तीची लोकसंख्या किमान ५००० आहे. त्या वस्तीस .... वस्ती म्हणतात.

अ) ग्रामीण वस्ती ☐ ब) नागरी वस्ती ☐ क) वाडी वस्ती ☐ ड) यापैकी नाही. ☐

७) नागरी वस्तीत प्रामुख्याने .... प्रकारचे आर्थिक व्यवसाय चालतात.

अ) प्राथमिक ☐ ब) द्वितीयक व तृतीयक ☐ क) चतुर्थक ☐ ड) यापैकी नाही. ☐

८) 'ग्रामीण वस्तीत लोकसंख्येची घनता .... असते.

अ) जास्त ☐ ब) कमी ☐ क) भरपूर ☐ ड) यापैकी नाही. ☐

९) मोठ्या व स्थायी स्वरूपाच्या बाजारपेठा आणि व्यापारी केंद्र हे .... वस्ती प्रकाराचे वैशिष्ट्य आहे.

अ) ग्रामीण वस्ती ☐ ब) शहरी वस्ती ☐ क) कृषी वस्ती ☐ ड) यापैकी नाही. ☐

१०) झोपडपट्ट्यांची निर्मिती ही समस्या प्रामुख्याने कोणत्या वस्तीत आढळून येते.

अ) ग्रामीण वस्ती ☐ ब) शहरी वस्ती ☐ क) वाडी ☐ ड) यापैकी नाही. ☐

सही

(नांव : ----------------------------)

परिशिष्ट '८'

पूर्वचाचणीतील गुण दर्शविणारी सारणी

अ.नं.	गुण	अ.नं.	गुण
1	51	16	68
2	75	17	71
3	66	18	48
4	72	19	64
5	61	20	70
6	47	21	70
7	70	22	62
8	40	23	63
9	69	24	58
10	70	25	79
11	67	26	71
12	41	27	65
13	50	28	42
14	62	29	45
15	65	30	48
Mean	**61**	N = **30**	**$\Sigma x = 1830$**

परिशिष्ट '९'

उत्तर चाचणीतील गुण दर्शविणारी सारणी

अ.नं.	गुण	अ.नं.	गुण
1	80	16	92
2	93	17	90
3	77	18	89
4	72	19	86
5	77	20	78
6	86	21	83
7	93	22	78
8	84	23	74
9	95	24	77
10	85	25	83
11	82	26	84
12	62	27	87
13	70	28	90
14	88	29	88
15	92	30	77
Mean	**= 83.06**	N = 30	**Σy = 2492**

परिशिष्ट '१०'

पूर्व चाचणी व उत्तर चाचणीच्या गुणांमधील सहसंबध

अ.नं.	पुर्व चाचणी	उत्तर चाचणी	मध्यमानापासून विचलन		विचलनाचे वर्ग		विचलनाचा गुणाकार
	X	**Y**	**x[X-M$_1$]**	**y[Y-M$_2$]**	**x^2**	**y^2**	**xy**
1	51	80	-10	-3.05	100	9.30	30.5
2	75	93	14	9.94	196	98.80	139.16
3	66	77	5	-6.06	25	36.72	-30.3
4	72	72	11	-11.06	121	122.3	-121.66
5	61	77	0	-6.06	0	36.72	0
6	47	86	-14	2.94	196	8.64	-41.16
7	70	93	9	9.94	81	98.80	89.46
8	40	84	-21	0.99	441	0.88	-20.79
9	69	95	8	11.94	64	142.56	95.52
10	70	85	9	1.94	81	3.76	17.46
11	67	82	6	-1.06	36	1.12	-9.6
12	41	62	-20	-21.06	400	443.52	421.12
13	50	70	-11	-13.06	121	170.56	143.66
14	62	88	1	4.94	1	24.40	4.94
15	65	92	4	8.94	16	79.92	35.76
16	68	92	7	8.94	49	79.92	62.58
17	71	90	10	6.94	100	48.16	69.4
18	48	89	-13	5.94	169	35.28	-77.22
19	64	86	3	2.94	9	8.64	8.82
20	70	78	9	-5.06	81	25.60	45.54
21	70	83	9	-0.06	81	0.07	0.54
22	62	78	1	-5.06	1	25.60	-5.06
23	63	74	2	-9.06	4	82.08	-18.12
24	58	77	-3	-6.06	9	36.72	18.18
25	79	83	18	-0.06	324	0.07	-1.08
26	71	84	10	0.94	100	0.88	9.4
27	65	87	4	3.94	16	15.52	15.76
28	42	90	-19	6.94	361	48.16	-131.86
29	45	88	-16	4.94	256	24.40	79.04
30	48	77	-13	-6.06	169	36.72	78.78
	Σx=1830	**Σy=2492**					
Mean	**M$_1$=61**	**M$_2$=83.06**			**Σx^2=3608**	**Σy^2=1745.82**	**Σxy=908.77**
S.D.	**S.D =10.97**	**S.D=7.63**					**r =0.36**

परिशिष्ट '११'

II Sheelam Param Bhooshanam II

Shri Acharyaratna Deshbhooshan Shikshan Prasarak Mandal's

MAHAVIR MAHAVIDYALAYA

(Arts, Commerce & Education)

Affiliated to Shivaji University, Kolhapur

7/E, Bhausingji Road, Near New Palace, Kolhapur – 416 003.

Ph. : 0231-2651830 (Off.). 0231-2680112 (Fax) 0230-2477161 (Prin. Resi.)

Website :- www.mahavircollege.org. * E-Mail : mahavircollege @ yahoo.com

Dr. S.B. Kanase, M.A., M.Phil., Ph.D. — Principal

Ref. No. : MMK/ 215 /2014-15

Date :- 02 /08/2014.

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करणेत येते की, संशोधक श्री. अंकुश रामचंद्र बनसोडे हे एम. फिल. संशोधन कार्य डॉ. सौ. पी.एस. पाटणकर सहायक प्राध्यापिका, शिक्षणशास्त्र अधिविभाग, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर याच्या मार्गदर्शनाखाली पूर्ण करीत आहेत. त्यांच्या संशोधनाचा विषय **"बी.ए.बी.एड्. (एकात्मिक) विद्यार्थी-शिक्षकांसाठी उच्च प्राथमिक स्तरावरील भूगोल विषयातील मानवी भूगोल घटकावर आधारित आशय समृध्दी संचाचे विकसन - एक अभ्यास"** हा आहे.

सदर संशोधन कार्यासाठी त्यांनी आमच्या महाविद्यालयातील बी. ए. बी. एड्.च्या विद्यार्थी-शिक्षकांकडून पूर्वोत्तर चाचणी (प्रश्नावली) व्दारे माहिती संकलित केली आहे.

या करीता प्रमाणपत्र देण्यात येत आहे.

समन्वयक
बी. ए. बी. एड. विभाग
महावीर महाविद्यालय,
कोल्हापूर

महाविद्यालय कोल्हापूर

प्राचार्य
महावीर महाविद्यालय,
कोल्हापूर.

370
BAN
T16819